

PRESTOPNIŠTVO ŽRTEV DRUŽINSKEGA NASILJA

NATAŠA GREGORIČ

Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, Slovenija
natasa.juretic@gmail.com

Avtorica obravnava problematiko prestopniških ravnanj mladostnikov, žrtev družinskega nasilja. Ugotavlja, da nasilni vzorec, pridobljen v primarni družini, žrtev pogosto prenese na svoje potomce, tako da se z izkušnjo nasilja običajno srečuje tudi več generacij. Pogosto se dogaja celo, da žrtve družinskega nasilja, prav zaradi izkušnje s slednjim, konvergirajo v nasilne mladostnike. Težko izkustvo družinskega nasilja slednje manifestirajo skozi prestopniška ravnanja in delinkventna dejanja in s temi širšo družbeno skupnost posredno opozarjajo nase in na problem posledic družinskega nasilja. S sprejetjem različnih ukrepov ter z ustrežno zakonodajno ureditvijo lahko pojav nasilja ter posledično mladoletniškega prestopništva zmanjšamo ali omejimo. Obravnava mladoletnih prestopnikov/deviantov mora biti namreč usmerjena v pomoč, vzgojo in prevzgojo mladoletnikov. Potrebne pa so tudi spremembe v smeri še večje individualizacije obravnave mladoletnikov, večjega poudarka alternativnim načinom obravnavanja in doslednejšega spoštovanja procesnih garancij mladoletnikov pri njihovem obravnavanju.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pf.1.2024.12](https://doi.org/10.18690/um.pf.1.2024.12)

ISBN
978-961-286-817-8

Ključne besede:
družina,
družinsko nasilje,
prestopniško vedenje
mladostnikov,
deviatna ravnanja,
žrtev nasilja,
Slovenija

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.pf.1.2024.12](https://doi.org/10.18690/um.pf.1.2024.12)

ISBN

978-961-286-817-8

Keywords:

violence,
laws regarding violence,
family,
theories of violence,
transgressing acts of
adolescents

DELINQUENCY OF VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE

NATAŠA GREGORIČ

Univetrnsity of Maribor, Faculty of Law, Maribor, Slovenia
natasa.juretic@gmail.com

The author addresses the issue of delinquent behavior among young people, who are victims of family violence. He discovers that the violent pattern acquired in the primary family is often passed on by the victim to his offspring, resulting in the experience of violence being shared by several generations. It is not uncommon for the victims of family violence to develop into violent teenagers as a result of their experiences. The latter manifests the difficult experience of family violence through criminal behavior and delinquent acts, and with these, the wider social community indirectly draws attention to themselves and the problem of the consequences of family violence. By adopting various measures and with appropriate legislative regulation, we can reduce or limit the occurrence of violence and, as a result, juvenile delinquency. Treatment of juvenile delinquents/deviants must be aimed at helping, educating and re-educating juveniles. Changes are also needed in the direction of even greater individualization of the treatment of minors, greater emphasis on alternative methods of treatment and more consistent respect for the procedural guarantees of minors in their treatment.

1 Uvod

Nasilje je obsežen in kompleksen družbeni pojav, ki se pojavlja na različnih področjih družbenega življenja, tako v javnem, institucionalnem kot v družinskem okolju. V družinah se nasilje v najrazličnejših oblikah in obsegu vrši vsakodnevno, njegove posledice in ponavljajoča se negativna in otroku škodljiva ravnanja staršev pa so pogosto vzrok za nastajanje neustreznih vedenjskih vzorcev otrok in mladostnikov. V večini teh primerov so povzročitelji nasilja starši ali rejniki, ki se običajno ne zavedajo, da lahko takšna početje ogrozi žrtveni osebnostni razvoj. Včasih takšna izkušnja tako zaznamuje njihovo osebnost, da lahko vpliva na njihovo negativno ravnanje in odklonsko sprejemanje okolice do takšne mere, da slednji celo konvergirajo v prestopnike.

Mladoletniško prestopništvo zajema različne oblike odklonskega (neprilagojenega) vedenja otrok in mladostnikov, ki jih družba razume kot okolju škodljiva in moteča, zaradi česar so prestopniki potrebni posebne obravnave s strani državnih organov.¹ Mladostniškemu kriminalu družba posveča veliko pozornost, pri mladostnikih gre namreč za del prebivalstva, ki naj bi v prihodnosti prevzel odgovornost za razvoj družbe, zaradi česar je naloga odrasle, zrele skupnosti, da poskrbi za kakovost njihovega življenja, nagnjenost in opredeljenost. Država in družba se namreč morata pravočasno in pravilno odzvati na deviantnost mladostnikov, predvsem pa morata skrbeti za poznavanje vzrokov in dejavnikov tveganja, kar omogoča zmanjševanje vseh oblik prestopniškega ravnanja.

O vzrokih prestopniškega ravnanja mladostnikov ne obstaja neko splošno spoznanje. Nobena izmed dosedanjih raziskav, ki so bile opravljene na to temo, namreč ni podala jasnega odgovora. Gre torej za področje, ki vsebuje še vedno veliko vprašanj, neznank in nejasnosti. Nejasnost izvira zlasti iz posebnosti modernega življenja, ki je polno antagonizmov, raznovrstnosti in razgibanosti in ki v veliki meri vpliva na stalno spreminjanje pojavnih oblik sodobnega mladinskega prestopništva in etiologije. Delinkventnost (mladostnikov) pogojujejo različni dejavniki in vzroki, ki pogosto med seboj (so)vplivajo in se lahko nenehno tudi spreminjajo.² V etiologiji sodobnega mladinskega prestopništva se zato pojavljajo številne študije, ki vzroke kriminalnega ravnanja mladostnikov/mladine pripisujejo različnim dejavnikom, kot

¹ K. Filipčič, *Mladoletniško prestopništvo*, v: *Kriminologija*, 2015, str. 405.

² N. Emler, S. Reicher, *Adolescence and Delinquency: The Collective Management of Reputation*, 1995, str. 265 – 267.

so človeška narava, duševnost, ekonomski dejavniki, pa tudi socialni pogoji in razmere.

Dejavniki tveganja za razvoj mladoletniškega prestopništva so specifični in raznovrstni. Eden najpomembnejših je zagotovo družina, ki vpliva na vedenje vseh svojih članov in posledično na osebnostni razvoj otroka.

Rezultati številnih mednarodnih raziskav³ so pokazali, da je za družinska okolja, iz katerih izvirajo deviantni subjekti, pogosto značilna prisotnost staršev s težavami z zlorabo alkohola in /ali droge,⁴ odsotnost enega ali obeh staršev zaradi smrti, ločitve ali opustitve,⁵ odsotnost starševskega nadzora, slaba družinska klima zaradi sporov ter zanemarjanje in nasilje.⁶ Podatki tujih študij kažejo, da je od 30 do 60 odstotkov mladostnikov, ki so med odraščanjem pogosto bili priča družinskemu nasilju in sporom med starši, kasneje postalo žrtev nasilja⁷ ali nasilneži. Ženske in moški, ki so občutili družinsko nasilje v otroštvu, se pogosto sami znajdejo v nasilnih medsebojnih razmerjih: moški v vlogi nasilneža,⁸ ženske pa kot žrtve nasilnega dejanja.⁹

Trajna izpostavljenost otroka nasilju v družini lahko v obdobju odraščanja in pubertete slednjemu pusti hude posledice. V začetni fazi se žrtvam pogosto pojavijo predvsem zdravstvene težave, težave s socializacijo, osebnostnim razvojem, depresija, stres, učne težave in nizka samopodoba, v poznejšem obdobju pa mladostniki izkušnjo nasilja izražajo z agresivnim ravnanjem, impulzivnostjo¹⁰ ter uporabo fizičnega ali psihičnega nasilja nad drugimi (zlasti nad partnerjem in otroki).¹¹ Mladoletniku se običajno zmanjša sposobnost vzpostavljanja konstruktivnih prijateljskih odnosov, prav tako se pri le-tem pojavi občutek

³ M. R. Dadds, M. B. Powell, *The Relationship of Interparental Conflict and Global Marital Adjustment to Aggression*, 1991, str. 553–567.

⁴ M. Bair-Meritt, M. Blackstone, C. Feudtner, *Physical Health Outcomes of Childhood Exposure to Intimate Partner Violence*, 2006, str. 278–290.

⁵ D. S. Bleck, S. Sussman, J. B. Unger, *A Further Look at the Intergenerational Transmissison of Violence*, 2010, str. 1022–1042.

⁶ L. Carlini, G. Benucci, C. Massetti et al., *Violenza intrafamiliare: un indagine casistica sulle sentenze del tribunale di terni dal 1985 al 2015*, 2009, str. 451–472.

⁷ B. Gualco, R. Rensi, G. Fossa, *Violenza assistita e comportamenti devianti dei giovani in Italia*, 2017, str. 106.

⁸ M. Breclj Anderluh, M. Breclj, 2015, *Strokovne smernice za obravnavo nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti za zdravje RS*, str. 64.

⁹ Z. Kanduč, *Vzroki, razlogi in okoliščine družinskega nasilja: viktimološki pogledi*, 2001, str. 109–118.

¹⁰ E. Israel, C. Stover, *Intimate Partner Violence: The Role of the Relationship Between Perpetrators and Children Who Witness Violence*, 2009, str. 1755–1763.

¹¹ M. Haster, *Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators in English Police Records*, 2013, str. 623–635.

nevrednosti, zaradi česar poskuša z dominiranjem in manipuliranjem drugih pridobiti pomemben položaj zunaj družine.¹² Mladostnik, ki je v družinskem okolju doživljal nasilje, dojema, da je uporaba nasilja v medsebojnih odnosih normalna in sprejemljiva, kot taka pa sprejema tudi svoja deviantna/prestopniška ravnanja. Beseda »deviantna ravnanja« je sicer dokaj redko uporabljena v vsakdanjih jezikovnih praksah, se pa v socioloških in v kriminoloških besedilih najpogosteje nanaša na normativne kršitve. Deviantno je nekaj, česar »se ne dela«, česar »se ne sme početi«, kar je »družbeno nezaželeno«, kar torej sproži formalne in/ali neformalne sankcije (kritiko, stigmatizacijo, etiketo ...). Etiketa, ki jo prejme neka deviantna vedenjska kategorija (mladostnik), je nedvomno nadvse pomembna, saj običajno sugerira tudi ustrezno nadzorstveno reakcijo in način obravnave.¹³

Nekatere dosedanje raziskave s področja mladostniškega prestopništva so torej že potrdile neko skupno splošno značilnost, da vrsta težavnih ali za razvoj neugodnih okoliščin življenja že v osnovni primarni socializacijski skupini (družini) v veliki meri povzroči osebne deformacije žrtvi, posledice katerih so lahko tudi deviantna nagnjena mladostnika. *Dekleva* in *Razpotnik*¹⁴ navajata, da je odklonsko ravnanje mladostnikov v obliki nasilja in agresije velikokrat odraz nasilja odraslih (staršev, skrbnikov) ali strukturnega nasilja. Gre torej za nekakšen vedenjski vzorec, ki ga je mladostnik prevzel iz primarne družine in ga prenesel naprej. Prav zaradi tega je problematiki družinskega nasilja in mladostniškega prestopništva potrebno posvetiti posebno pozornost in zagotoviti posebno obravnavo in vzpostavitev učinkovitega sistema za njuno preprečevanja, saj gre za med seboj nedvomno povezani področji. To je tudi razlog, ki narekuje smiselnost uvedbe zakonodaje, ki bi tako na nacionalni kot mednarodni ravni sistemsko, celovito in enotno obravnavala in ureja navedeni problematiki

Pojava nasilje v družini in mladoletniška delinkventnost/deviantnost nista izoliran problem in ju ne moremo razumeti, ne da bi se zavedali ozadja trenutnih družbenih problemov. Temeljne okoliščine prestopniškega vedenja so integralni del zgradbe celotnega socialnega reda in obsegajo veliko število socialnih sprememb, ki so nastale skozi zgodovino in so odraz trenutnih družbenih razmer in pojavov. V Sloveniji se, tako kot v drugih državah, vsako leto vse pogosteje srečujemo s perečo problematiko

¹² M. Tomori, Psihosocialni dejavniki pri mladoletniškem prestopništvu, v: *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje*, 2000, str. 89–112.

¹³ Z. Kanduč, Deviantno, konformno in (ne)normalno v kontekstu krizne post modernosti, 2010, str. 365–378.

¹⁴ B. Dekleva, Š. Razpotnik, *Slovenia, v: Juvenile Delinquency in Europe and Beyond*, 2010, str. 327–340.

mladoletniške kriminalitete. Raziskave Sveta Evrope kažejo na porast mladostniških kaznivih dejanj in na vedno nove oblike kriminala mladih.

V preteklem in iztekajočem se letu smo veliko pozornosti posvečali reševanju hude javnozdravstvene krize, ki je posledica razmaha bolezni covid-19. Vpliv pandemije in ukrepov zoper njo se odraža na različnih družbenih sferah. Prav v času epidemije smo priča tudi eskalaciji epidemiji nasilja v družini, katerega posledice bo zagotovo občutiti tudi na področju mladoletniške kriminalitete. Iz letnega poročila o delu policije za leto 2020 izhaja, da je bilo v policijskih evidencah zabeleženih kar 59 kaznivih dejanj nasilja v družini več kot leto prej.¹⁵

V zvezi s tem se postavlja vprašanje kriminalne prihodnosti Republike Slovenije v luči vedno bolj razsežne mladoletniške kriminalitete in vprašanje, zakaj se pri določenem odstotku otrok in mladostnikov pojavi delinkventno vedenje? Zakaj nekateri mladostniki in otroci, ki so bili žrtve družinskega nasilja, kršijo norme, veljavne v širši družbeni skupnosti ali v skupinah, v katere so vključeni, in konvergirajo v nasilneže?

Namen tega prispevka je proučiti, kakšen vpliv ima nasilje v družini na žrtev (otroka, mladoletnika), ki je slednjemu izpostavljena, ter posledično podati odgovore na prej zastavljena vprašanja, zlasti pa odgovoriti na vprašanje, v kolikšni meri izkušnja nasilja v primarnem okolju (družini) vpliva na kasnejša uporniška, deviantna, odklonska ravnanja žrtve tega nasilja.

Številne študije so sicer že potrdile vpliv nasilja na deviantnost mladih ter ga poskušale pojasniti z vidika poznavanja, razumevanja in (so)vplivanja številnih dejavnikov tveganja takšnega vedenja. Na kasnejše deviantno vedenje mladostnika vplivajo številni dejavniki, pogoji in okoliščine, ki sprožijo tako ali drugačno vedenje in prestopniška nagnjenja mladostnika.

Pričujoči prispevek se naslanja na rezultate, pridobljene med letoma 2018 in 2019, na podlagi terenskega dela – anketiranja mladoletnikov in kabinetne obdelave pridobljenih podatkov, nanašajočih se na sovisnost družinskega nasilja in poznejšega prestopniškega ravnanja mladoletnikov kot žrtev družinskega nasilja.

¹⁵ Ministrstvo za notranje zadeve, 2020/2021, Policija, Letna poročila o delu policije, dostopno na: <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika> (3. 10. 2023).

Po uvodu so v drugem poglavju analizirani temeljni pojmi, nanašajoči se na obravnavano tematiko, ter teorije, nato sledi pregled zakonodajne ureditve odgovornosti mladoletnikov za izvršene prestopke v tretjem poglavju. Na koncu pa je predstavljen tudi kratek pregled obsega mladoletniške kriminalitete v Republiki Sloveniji. Slednjemu sledi analiza empirične raziskave in predstavitev njenih rezultatov.

2 Deviantna, prestopniška ravnanja mladostnikov in mladoletnikov

Prestopniško, deviantno ravnanje mladostnikov je tesno povezano z obdobjem mladosti ali adolescence. Gre za obdobje med otroštvom in odraslostjo človeka,¹⁶ ki pomeni pomemben prehod iz enega v drugo življenjsko obdobje,¹⁷ ko mladostniki iz pubertete preidejo v odraslo fazo.¹⁸ V procesu socializacije otrok prevzema moralne norme in načela, ki jih pridobi od staršev in širšega družbenega okolja, in jih nato sprejme kot svoja ter jih počasi nadgrajuje in usklajuje s svojimi lastnimi prepričanji in vrednotami, ki delujejo kot regulator njegovemu vedenju.¹⁹

V adolescenci se mladostniki/mladoletniki soočajo s svojim mentalnim, čustvenim, socialnim in moralnim razvojem ter telesno zrelostjo in začnejo razvijati lastni vrednostni sistem in spoznavne sposobnosti. Obdobje adolescence pa je tudi čas, ko se mladostniki pogosto vedejo prestopniško, odklonsko in uporniško ter nasprotujejo zahtevam in zapovedim družbe, zato nikakor ne preseneča, da je ena izmed ključnih nalog države in družbene skupnosti, da si prizadeva za vzpostavitev ali ohranitev miru in nekakšne družbene »harmonije«.

Izraz prestopništvo se običajno uporablja za označevanje celote prestopniških vedenj mladih oseb. Nekateri avtorji zastopajo stališče, da o prestopništvu lahko govorimo, ko se pri mladostniku pojavlja več različnih motenj v vedenju in če zaradi vedenjskih motenj prihaja v vedno nove konflikte že od otroških let.²⁰ Deviantnost pa vključuje pojave, ki jih neka družba dojema kot deviantne, kot nevarne, grozeče, zaskrbljujoče, problematične, škodljive ali nesprejemljive in so ocenjeni kot

¹⁶ M. Globočnik, *Nasilniško obnašanje mladih*, 1997, str. 38–50.

¹⁷ G. Meško, 1997, *Družinske vezi na zatožni klopi*, str. 29–32.

¹⁸ K. Lavš, *Uživanje drog kot odsev mladoletniškega iskanja identitete in notranje harmonije*, 1994, str. 93–96.

¹⁹ M. Tomori, *Psihosocialni dejavniki pri mladoletniškem prestopništvu*, v: *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje*, 2000, str. 89–112.

²⁰ Prav tam, str. 91.

protipravni,²¹ antisocialni, kriminalni, nemoralni, sprevrženi, neokusni, neetični, grešni, barbarski, patološki in nečloveški.

Pojem mladoletniškega in mladinskega prestopništva zajema različne oblike deviantnega ali neprilagojenega obnašanja otrok in mladostnikov, ki jih družba dojema kot škodljiva ali moteča.²² V širšem smislu so prestopniška (odklonska) vedenja tista, ki pomenijo prestopne ali kršitve vedenjskih pravil. V ožjem smislu pa, kadar govorimo o tej temi v kontekstu kazenskega prava in kazenskega pregona storilcev, se ta izraz nanaša samo na tiste prestopke, ki so v kazenskem pravu opredeljeni kot kazniva dejanja. Takšna prestopniška vedenja mladostnikov označujemo kot kriminaliteto. Zato se izraz »mladoletniško« prestopništvo uporablja zlasti v kazenskopravnem kontekstu, v ostalih primerih pa se prestopki mladih oseb označujejo kot »mladinsko« prestopništvo.²³ Izraz mladoletniško prestopništvo se dejansko nanaša na mladostnike. Gre za kazenskopravno kategorijo, ki obsega skupino mladih ljudi, starih od štirinajst do osemnajst let. Drugo poimenovanje pa je bistveno bolj neopredeljeno, saj lahko obsega širšo populacijo (tudi del kazenskopravne kategorije otrok) in še starejše mladostnike.

Vsebina mladinskega prestopništva je dejansko zelo heterogena in raznolika. Deviantno, prestopniško ravnanje je dejansko nekomu ali nečemu pripisana »lastnost«, ki je časovno in prostorsko »relativna«.²⁴ V mladoletniško prestopništvo družba namreč uvršča vse, kar v nekem času in prostoru ocenjuje kot (za mlade) nedovoljeno ali nesprejemljivo in kar kazenski zakon običajno opredeljuje kot kazniva dejanja. Poleg klasičnih ali konvencionalnih prepovedanih dejanj (kaznivih dejanj ali takih, ki predstavljajo kršitve moralnih pravil), kot so tatvine, dejanja telesnega nasilja in spolno nasilje, sodijo v ta krog tudi vedenja povezana z uporabo drog, spolnostjo pa tudi oblačenjem in priljubljeno glasbo. Nekatera od teh odklonskih ali kaznivih vedenj sodijo v t. i. statusne prekrške, torej v prekrške, ki so povezani s starostnim statusom storilca. To so vedenja, ki so kazniva ali obsojanja vredna le, če jih storijo (pre)mlade osebe, mladoletniki ali otroci, ne pa tudi, če jih storijo odrasli polnoletni storilci.²⁵ Takšna prestopniška vedenja mladostnikov je

²¹ Z. Kanduč, Deviantno, konformno in (ne)normalno v kontekstu krizne post modernosti - kriminološka analiza, 2010, str. 365–378.

²² K. Filipič, Mladoletniško prestopništvo, v: Kriminologija, 2015, str. 405.

²³ B. Dekleva, Š. Razpotnik, Slovenia, v: Juvenile Delinquency in Europe and Beyond, 2010, str. 327–340.

²⁴ Z. Kanduč, Deviantno, konformno in (ne)normalno v kontekstu krizne post modernosti - kriminološka analiza, 2010, str. 365.

²⁵ B. Dekleva, Š. Razpotnik, Slovenia, v: Juvenile Delinquency in Europe and Beyond, 2010, str. 384–385.

potrebno nenehno nadzorovati, uravnavati in pravno pravilno obravnavati, saj so predvsem odvisna od psiholoških značilnosti posameznika in socialnega okolja, ki s svojimi vrednotami, zapovedmi, kulturo in spremembami pomembno vpliva na deviantnost v neki družbi.²⁶ Ravno zato je za učinkovito obravnavo, preprečevanje in ureditev tega področja nujna obravnavo mladoletnih storilcev kaznivih dejanj v posebnem zakonu, torej izven splošne kazenske zakonodaje. V obstoječi ureditvi obravnavanje mladoletnikov namreč ni celovito urejeno v enem zakonu. Vsebinsko trenutno to področje urejajo trije zakoni, in sicer Kazenski zakonik²⁷ (KZ), Zakon o kazenskem postopku²⁸ (ZKP) in Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij²⁹ (ZIKS-1), pri čemer vsak vsebuje posebna poglavja in določbe, ki se nanašajo na obravnavo mladoletnikov. Na tem področju so nujno potrebne spremembe v smeri še večje individualizacije obravnave mladoletnikov, večjega poudarka alternativnim načinom obravnavanja in doslednejšega spoštovanja procesnih garancij mladoletnikov pri njihovem obravnavanju. To zasleduje nov predlog Zakona o mladoletnih storilcih kaznivih dejanj³⁰ (ZOMSKD), ki zajema določbe, ki urejajo obravnavanje mladoletnikov iz teh treh zakonov.

3 Dejavniki tveganja mladoletnega prestopništva

3.1 Splošno o dejavniki tveganja mladoletniškega prestopništva

Mladoletniški kriminal je izražen v različnih oblikah in ima zelo različne modalitete glede na vrsto, resnost in intenziteto. Lahko sega od drobne tatvine v kontekstu osamljenega incidenta do resničnega nasilnega zločina. Povprečni opaženi primeri se nanašajo na mladostnike, ki le občasno kršijo zakon, po drugi strani pa zasledimo mladostnike, ki s ponavljajočim se neobičajnim vedenjem storijo hujša kazniva dejanja ali so tvorci zelo nasilnega vedenja. Na ravnanje in vedenje posameznikov vpliva veliko dejavnikov in povezave med njimi so lahko raznolike. Zlasti v obdobju odraščanja in adolescence se pojavijo številni neugodni vplivi, ki jih označujemo kot

²⁶ M. Globočnik, *Nasilniško obnašanje mladih*, 1997, str. 38–50.

²⁷ Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20 in 95/21.

²⁸ Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154, 22/19, 55/20 – odl. US, 89/20 – odl. US, 191/20 – odl. US, 200/20 in 105/21 – odl. US.

²⁹ Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 40/09, 9/11 – ZP-1G, 96/12 – ZPIZ-2, 109/12, 54/15, 11/18 in 200/20 – ZOOMTVI.

³⁰ EVA, 2018-2030-0046.

ogrožajoči dejavniki ali dejavniki tveganja.³¹ Razumevanje in poznavanje teh povečuje možnost, da bi prestopniško vedenje mladostnikov razumeli in nudili ustrezno pomoč in podporo mladim prestopnikom. V različni literaturi je mogoče sicer zaslediti različne opredelitve in pojasnila ogrožajočih dejavnikov in dejavnikov tveganja,³² vsi avtorji pa soglašajo, da imajo odločilno vlogo³³ in vpliv na mladostnike osebni dejavniki in dejavniki širšega okolja (družina, šola, vrstniki, sošeska, mediji itd.).³⁴ Gre za tiste dejavnike, ki na posameznika vplivajo v tolikšni meri, da lahko konvergira v prestopnika in navzven manifestira odklonsko vedenje ali pa ga od takšnega vedenja odvrta.

3.2 Individualni dejavniki tveganja

Pri individualnih dejavniki tveganja gre zlasti za dejavnike, ki so individualne narave in se nanašajo na osebnost mladoletnika oz. mladostnika. Med slednje uvrščamo zlasti psihosocialne dejavnike oz. lastnosti posameznika in njegove fizične posebnosti. *Selčeva* navaja,³⁵ da je dejavnike tveganja najprej treba iskati v otrokovi osebnosti, v njegovih dispozicijah, v prikrajšanostih in osebnostnih lastnostih. Pojasnjuje, da se že v otrokovem zgodnjem razvoju ustvari notranja osebnostna naravnost za takšno ali drugačno vedenje, ki kasneje lahko vpliva na prestopniško vedenje. *Tomori* med individualne dejavnike tveganja uvršča zlasti konstitucijske lastnosti (impulzivnost, ekstravertiranost itd.) in psihološke lastnosti (majhna samopodoba in nizka raven spoštovanja, potreba po sprejetosti med vrstniki, slabša socialna zrelost, asocialne osebne motnje itd.).³⁶

3.3 Družina, dejavnik širšega okolja in posledice nasilja v družini

Družino država in družba prepoznavata kot socialno skupino, v kateri se pridobivajo primarna občutja varnosti, zaželenosti in družbene sprejetosti. Gre za najzasebnejši in najintimnejši prostor, kjer se med člani družine izražajo najgloblja čustva

³¹ A. Kos-Mikuš, Varovalni dejavniki psihosocialnega razvoja – uporabnost za preprečevanje mladoletniškega prestopništva, 1992, str. 25–32.

³² G. Meško, E. Bertok, 2013, Mladoletniška kriminaliteta in mladoletniško nasilje: Ugotovitve evropske študije o prestopništvu in preventivnih dejavnostih.

³³ A. Kastelic, M. Mikulan, Mladostnik in droga, 2004, str. 25–32.

³⁴ A. Bučar-Ručman, Nasilje in mladi, 2004, str. 134.

³⁵ P. Selč, M. Pesjak, Dejavniki, ki povečujejo možnost nasilja v družini in iskanje pomoči pri zdravniku družinske medicine, 2008, str. 505–510.

³⁶ M. Tomori, Psihosocialni dejavniki pri mladoletniškem prestopništvu, v: Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje, 2000, str. 89–112.

pripadnosti, ljubezni in medsebojne povezanosti. V družini potekajo temeljni socializacijski procesi, ki so pomembni za posameznikovo nadaljnje življenje. V odnosu s starši in ostalimi družinskimi člani dobiva otrok navodila za socialno vedenje za kasneje.³⁷ Družina je namreč tista, v kateri otroci najprej razvijejo odnos do sebe, drugega ter skupnosti kot celote. Vedenjski vzorci, ki jih družina posreduje posamezniku, so pomembna osnova za razvoj osebnosti. Ravno zaradi tega številne študije izpostavljajo pomen »zdravih družin« in družinskih odnosov ter spodbujajo k sprejemanju ukrepov za preprečevanje družinskega nasilja in prevzemanja napačnih, nasilnih vzorcev vedenja s strani staršev.

Družinsko nasilje je pojav, ki ga ni mogoče enoznačno zajeti z eno samo splošno opredelitvijo. Gre za pojav, ki je v praksi zelo raznovrstno, in sicer v količinskem in kakovostnem pomenu. Splošno se nasilje lahko izraža v številnih oblikah, kot fizično, verbalno, socialno, ekonomsko in psihično, ki je lahko naperjeno zoper posameznike, skupine ali predmete. V družinskih razmerjih pa se praviloma nasilno vedenje ne pojavlja samo v eni od naštetih oblik, temveč se ta med seboj povezujejo. Zelo pogosto se fizično nasilje navezuje na simbolično in/ali čustveno nasilje. Posledice³⁸ izpostavljenosti žrtev (zlasti fizičnemu) nasilju v družini so posebej izrazite pri otrocih in mladostnikih, kar potrjujejo tudi številne raziskave avtorjev (*Finkelhor*,³⁹ *Holt*,⁴⁰ *O'Keefe*,⁴¹ *McGee*,⁴² *Greenhoot*,⁴³ *Goodman*⁴⁴ ...). Po drugi strani pa nekatere raziskave avtorjev (npr. *Edleson*,⁴⁵ *Kaufman*⁴⁶ in *Gelles*⁴⁷) kažejo, da vsi otroci in mladostniki, ki so bili izpostavljeni nasilju v družini, ne kažejo dolgotrajnih posledic v psihičnem razvoju in socialnem delovanju. V zvezi s tem se pojavlja vprašanje vpliva družinskega nasilja na kasnejše deviantno ravnanje mladostnika ter pomen družine kot dejavnika tveganja za mladoletniška deviantna, prestopniška

³⁷ M. Pušnik, Vrstniško nasilje v šoli, 1999, str. 31.

³⁸ K. Kitzmann, N. Gaylord, Child Witnesses to Domestic Violence: A Meta-Analytic Review, 2003, str. 339–352.

³⁹ D. Finkelhor, R. Ormrod, Turner, S. L. Hamby, The Victimization of Children and Youth: A Comprehensive, National Survey, 2005, str. 5–25.

⁴⁰ S. Holt, H. Buckley, S. Whelan, The Impact of Exposure to Domestic Violence on Children and Young People, 2008, str. 797–810.

⁴¹ M. O'Keefe, The Differential Effect of Family Violence on Adolescent Adjustment, *Child and Adolescent*, 1996, str. 51–68.

⁴² C. McGee, Children's Experience of Domestic Violence, 2000, str. 13–23.

⁴³ A. F. Greenhoot, L. McCloskey, A Longitudinal Study of Adolescent's Recollections, 2005, str. 1–25.

⁴⁴ G. S. Goodman, J. A. Quas, C. Ogle, Child Maltreatment and Memory, 2010, str. 719–743.

⁴⁵ J. L. Edleson, Emerging Responses to Children Exposed to Domestic Violence, 2006, dostopno na: [https://scholar.google.si/scholar?q=E+Edleson,+J.++\(2006\).+Emerging+responses+to+children+exposed+to+domestic+violence.&hl=sl&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar](https://scholar.google.si/scholar?q=E+Edleson,+J.++(2006).+Emerging+responses+to+children+exposed+to+domestic+violence.&hl=sl&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar) (12. 9. 2021).

⁴⁶ J. Kaufman, E. Zigler, Do Abused Children Become Abusive Parents?, 1987, str. 92–186.

⁴⁷ R. J. Gelles, M. M. Cavanaugh, Violence, Abuse, and Neglect in Families and Intimate Relationships, v: *Families and Change: Coping with Stressful Events and Transitions*, 2016, str. 32.

ravnanja. Številni avtorji zagovarjajo stališče, da je družina pomemben dejavnik tveganja,⁴⁸ ki bistveno vpliva na razvoj otrokove percepcije, kaj je prav in kaj narobe, ter ga nauči, kaj je v družbi sprejemljivo in kako se soočiti s problemi in stresom.⁴⁹ Pomembnost družine in njenega vpliva na mladostnika ter razvoj prestopniškega vedenja je osrednja tema njihovih razprav in študij. *Dekleva*⁵⁰ meni, da so storilci nasilnih dejanj ali pa njihove žrtve mnogo pogosteje tisti, ki so bili doma žrtve nasilja in deležni nasilnih vzgojnih prijemov, kakor pa tisti, ki nasilja niso doživljali. Po njegovem mnenju se po nekem nevidno delujočem vzorcu nasilje kot izkušnja in nasilnost kot vedenjska lastnost preko družinskih vzorcev reproducirata. Mladostniki, ki odraščajo v neurejenih družinah (ločeni starši, alkoholizem, pogosti prepiri med starši itd.), so bolj nagnjeni k prestopniškemu vedenju.⁵¹ Žrtve (otroci in mladostniki), ki so nasilju v družini posredno (kot udeleženci) ali neposredno (kot žrtve) izpostavljene, le-tega dojemajo kot normalen odziv na »dražljaje« iz okolice.

Problematiko družinskega nasilja in njegove posledice poskušajo pojasniti številne teorije o nasilju v družini, ki pa nimajo le pojasnjevalne vrednosti, temveč se med seboj dopolnjujejo in namigujejo na možne praktične odzive. Nekatere teorije povezujejo družinsko nasilje in deviantna ravnanja mladostnikov z izkušnjami iz otroštva. Tako imenovana generacijska teorija opozarja, da se mladostniki oz. moški in ženske (starši), ki so občutili ali pa so bili vsaj priče družinskemu nasilju (med svojima staršema) v otroštvu, pogosto sami znajdejo (namreč v svojem odraslem obdobju) v nasilnih medosebnih odnosih (v krogu lastne družine) ali v nasilnih razmerjih do drugih.⁵² Zelo podobno stališče zasledujejo tudi teorije učenja tradicionalnih spolnih vlog. Z vidika te se moški (mladoletniki/mladostniki) naučijo biti dominantni in agresivni, ženske pa podredljive in pasivne. Takšno učenje naj bi vplivalo na kasnejša napadalna ravnanja moškega in na viktimizacijo (naučeno »držo« žrtve) ženske.

Teorija socialnega učenja poudarja, da se lahko posameznik nauči agresivnega vedenja z opazovanjem drugih družinskih članov, v krogu subkulture vplivov (npr. vrstniške skupina ali soseske) ali prek medijev (zlasti televizije). Učenje ima lahko številne reperkusije: (1) posameznikove ponotranjene prepovedi agresivnega

⁴⁸ C. McGee, *Children's Experience of Domestic Violence*, 2000, str. 13–23.

⁴⁹ A. Bučar Ručman, *Nasilje in mladi*, 2004, str. 143.

⁵⁰ B. Dekleva, *Nasilje v stripih štirih generacij*, 2002, str. 161.

⁵¹ K. Filipčič, 2002, *Nasilje v družini*, str. 31–55.

⁵² Z. Kanduč, *Vzroki, razlogi in okoliščine družinskega nasilja: viktimoški pogledi*, 2001, str. 115.

vedenja oslabijo, (2) posameznik se navadi na agresivno vedenje, (3) posameznik privzame pozitivna stališča do agresivnega vedenja (običajno v specifičnih okoliščinah) in si izoblikuje pričakovanja v zvezi z agresivnim vedenjem. Učenje moralnih pravil poteka z opazovanjem drugih. Opazovanje že omogoča otrokom, da odkrijejo posledice določenih dejanj in kaj je v določenih okoliščinah najbolj primerno in uporabno vedenje. To vedenje ne povzročijo samo nagrade in kazni, temveč tudi vzorci, ki jih ima priložnost opazovati. Če je model privlačen in če so njegova dejanja skladna, so učinki emulacije naklonjeni. Nekateri avtorji (*Dutton*,⁵³ *Filipčič*,⁵⁴ in *Kanduč*⁵⁵) v tej zvezi opozarjajo, da agresivno vedenje ni funkcionalno le v instrumentalnem smislu (namreč v tem smislu, da omogoča posamezniku zaželeno spremembo v zunanjem svetu, npr. nadzor ali oblast nad drugo osebo), ampak je tudi inherentno prijetno (»lastna nagrada«), saj je povezano z občutji izraznosti, odločnosti, moči (nadzora nad okolico ali drugo osebo), energije in »očiščenja«.

4 Družinsko nasilje z vidika sociološke teorije učenja in njegov vpliv na prestopniška, deviantna ravnanja mladoletnikov, žrtev družinskega nasilja

Teorija socialnega učenja je teorija, ki izhaja iz *Sutherlandove* teorije diferencialnih asociacij, po kateri se posameznik (otrok, mladoletnik) prestopniškega, deviantnega vedenja nauči v interakcijah s starši (ljudmi), ki kršijo družbene norme. Prestopniki se v teh interakcijah naučijo tehnik izvrševanja kaznivih dejanj ter vrednot, stališč, motivov in racionalizacij, ki takšno vedenje podpirajo. Tako se nekateri v kritični situaciji zatečejo k agresiji in kriminalnemu vedenju. Takšno razumevanje odraža, da je nasilje v družini naučeno, torej krožno nasilno vedenje, ki se intergeneracijsko prenaša.⁵⁶ Na teorijo socialnega učenja se navezuje tudi sorodna teorija medgeneracijskega prenosa, ki temelji na predpostavki, da so otroci nagnjeni k posnemanju nasilnega vedenja svojih staršev. Izpostavljenost nasilju naj bi otroka naučila nasilnosti. Otroci in najstniki iz nasilnih družin prevzamejo neprimerne načine spoprijemanja, saj se vzorca nasilnega reševanja konfliktov naučijo od staršev.⁵⁷ Obe teoriji zastopata stališče, da se nasilja naučimo v družini in da obstaja velika verjetnost, da bodo zlorabljeni otroci (žrtve družinskega nasilja) kasneje

⁵³ D. G. Dutton, *The Victimhood of Battered Women: Psychological and Criminal Justice Perspective*, 1989, str. 60–64.

⁵⁴ K. Filipčič, 2002, *Nasilje v družini*, str. 46–86.

⁵⁵ Z. Kanduč, *Vzroki, razlogi in okoliščine družinskega nasilja: viktimoški pogledi*, 2001, str. 115.

⁵⁶ M. A. Straus, R. J. Gelles, S. K. Steinmetz, *Behind Closed Doors: Violence in the American Family*, 2006.

⁵⁷ J. H. Kashani, W. D. Allan, *The Impact of Family Violence on Children and Adolescents*, 1998.

postali nasilni prestopniki oz. devianti. Posameznik oblikuje svoje vedenje na podlagi izkušenj v primarni družini. Kot navaja *Tomorjewa*,⁵⁸ imajo mladostniki, ki se vedejo prestopniško, pogosto za seboj neugodne izkušnje iz odnosov s svojimi bližnjimi. V obrambi pred drugimi si na vsak način prizadevajo zavzeti vlogo, v kateri ne bodo žrtev, zato si kot način lajšanja bolečine izberejo vlogo tistega, ki obvladuje in v različnih oblikah ponižuje druge, ki so šibkejši od njega samega. Nasilen starš je otroku slab vzor, zato se slednji običajno v podobnih situacijah in preizkušnjah vede in zgleduje po njem ter na druge prenaša slabe vzorce nasilnega vedenja.

Družina je pomemben dejavnik tveganja, prav zato se med mladostniki kot akterji deviantnega ravnanja in nasilja pogosto znajdejo tisti, ki izhajajo iz družin, kjer so razmere med starši konfliktno in nevzdržne. Vpliv družinskega okolja je torej odločilen za otrokov kognitivni, vedenjski in čustveni razvoj. Številne študije so pokazale, da imajo otroci pretepenih mater, ki so izkušnjo nasilja v družini doživljali posredno, pozneje v življenju vedenjske in zdravstvene težave.⁵⁹ *Widom* meni, da se osebe, za katere je bila v otroštvu sodno ugotovljeno nasilje v družini, pozneje v 42 odstotkih pojavljajo v policijskih zapisnikih kot nasilni mladostniki, ki so s svojim zavestnim, voljnim ravnanjem kršili družbena pravila.⁶⁰

5 Kazenska odgovornost mladoletnih prestopnikov in obseg mladoletniške kriminalitete v Sloveniji

KZ-1 v 1. členu določa, da se kazenska odgovornost uveljavi s kaznovanjem polnoletnih oseb zaradi storjenih kaznivih dejanj na podlagi ugotovljene krivde. Po slovenski zakonodaji se kazenska odgovornost mladih začne s 14. letom starosti. Takrat postanejo mlajši mladoletniki in za svoja dejanja že odgovarjajo. Mladoletniki so mlajši mladoletniki od 14 do 16 leta, starejši mladoletniki od 16 do 18 leta in mlajši polnoletniki od 18 do 21 leta. Ta delitev je pomembna predvsem zaradi vrste vzgojnih ukrepov in kazni.⁶¹

⁵⁸ M. Tomori, Psihosocialni dejavniki pri mladoletniškem prestopništvu, v: *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih*, 2000, str. 100–102.

⁵⁹ P. G. Jaffe, D. A. Wolfe, S. K. Wilson, *Children of Battered Women: The Relation of Child Behavior to Family Violence and Maternal Stress*, 1985, str. 95–129.

⁶⁰ C. S. Widom, *Posttraumatic Stress Disorder in Abused and Neglected Children Grown Up*, 1999, str. 1223–29.

⁶¹ B. Tivadar, M. Rožman, *Mladost kot problem: dejavniki prestopniškega vedenja*, v: *Socialna ranljivost mladih*, 2000, str. 145–168.

Do 14. leta so za mladostnike v celoti odgovorni starši. Ko mladostnik dopolni 14 let, pa postane kazensko odgovoren. Pri sumu storitve kaznivega dejanja lahko pride do določenih aktivnosti organov odkrivanja, pregona in sojenja. Organi ob tem upoštevajo, da je storilec še vedno otrok v smislu Konvencije o otrokovih pravicah⁶² in mu zato priznavajo poseben položaj v vseh postopkih. Vsi, ki mladoletnika obravnavajo, upoštevajo, da je prvenstveni namen poleg raziskave dejanja, za katerega veljajo enaka dokazna pravila kot za odrasle, predvsem skrb za njegov nadaljnji razvoj, in tako torej delujejo v smislu iskanja pomoči zanj. Prioritetni so tako vzgojni ukrepi in ne kaznovanje. Mogoč je sicer tudi najmilejši ukrep, ki je ukor, vendar se tega skoraj ne izreka več. KZ-1 v drugem odstavku 5. člena navaja, da kazensko odgovornost mladoletnikov določa poseben kazenski zakonik. V zvezi s tem se nam na področju kazenske obravnave mladoletnih storilcev in žrtev po dolgih letih obetajo spremembe, in sicer sprejem težko pričakovanega posebnega zakona za mladoletnike. Pravosodje na enoten kazenski zakonik, ki obravnava mladoletne storilce in žrtve kaznivih dejanj, čaka že vrsto let. Ministrstvo za pravosodje je v javno razpravo (v aprilu 2019) dalo predlog zakon o mladoletnih storilcih kaznivih dejanj, ki združuje obravnavo mladoletnih prestopnikov iz zdajšnjih treh zakonov v enega. Zakon uveljavlja t. i. zaščitniški model obravnavanja mladoletnikov. Temeljno prizadevanje družbe in države je zlasti usmerjeno na razumevanje, da so delikventna dejanja mladoletnikov povezana predvsem z neprimernimi družinskimi in socialnimi razmerami, država pa v obliki svojih intervencij teži k odpravljanju vzrokov odklonskih dejanj in ne h kaznovanju.

Na statistiko mladoletniškega prestopništva vplivajo številne okoliščine in dejavniki, med njimi so zlasti pomembne spremembe kazenske zakonodaje, spremembe pravil znotraj policije, policijsko odkrivanje kaznivih dejanj in neraziskanost mladoletniškega prestopništva.⁶³

Obseg mladoletniške kriminalitete je težko določljiv, kar je posledica njenega temnega polja, kljub temu pa lahko mladoletniško kriminaliteto ocenjujemo in merimo z različnimi metodami, kot so analiza uradnih statističnih podatkov, viktimološke študije in samonaznanitvene študije.⁶⁴

⁶² Uradni list SFRJ–MP, št. 15/90.

⁶³ K. Bašič, *Mladoletniška kriminaliteta*, 1992, str. 58–66.

⁶⁴ B. Tivadar, M. Rožman, *Mladost kot problem: dejavniki prestopniškega vedenja*, v: *Socialna ranljivost mladih*, 2000, str. 145–168.

V slovenskem okolju je bilo izvedeno malo število študij, ki bi z uporabo samonaznanitvene študije preverjalo prestopništvo in viktimizacijo med mladletniki. To metodo sta prvič sistemsko uporabila *Dekleva* in *Razpotnik*⁶⁵ z raziskavo Odklonskost, nasilje in kriminaliteta – problematika mladine neslovenske narodnosti in priseljencev druge generacije. Ugotovila sta, da se večina fantov v starosti 14–15 let sreča vsaj z eno resno obliko nasilja, da so bila najpogostejše prijavljena kazniva dejanja tatvine v samopostrežbi (20 odstotkov anketirancev) in da je različna dejanja telesnega nasilja priznalo okoli 2–7 odstotka anketirancev. Prav tako sta ugotovila številne dejavnike, ki so najbolj vplivali na nasilno vedenje (moški spol, nagnjenost k tveganjem, slaba družinska klima, uporaba telesnega nasilja v otroštvu in med staršema, konfliktna naravnost med vrstniki itd.). V letih 2006–2008 se je izvajala mednarodna študija prestopništva International Self-Report Delinquency Study (ISR2),⁶⁶ ki je pokazala, da je struktura prestopniških vedenj v Sloveniji podobna strukturi v drugih državah in da so s pojavljanjem prestopništva v različnih državah statistično povezani isti ali podobni socialno nadzorstveni dejavniki. *Dekleva* in *Razpotnik*⁶⁷ sta v njeni študiji, ki je zajemala ugotovitve ISR2 ugotovila, da so se med slovenskimi 12–15-letnimi učenci kot najpogostejša odklonska vedenja pokazala vandalizem, tatvine in vdiranje v računalniške sisteme, prestopniki pa so večinoma bili moškega spola. Ugotovitve raziskave so potrdile, da je večja navezanost otrok in mladletnikov na starše botrovala k manjšemu prestopništvu ter da je ugodno šolsko okolje pozitivno vplivalo na manj prestopništva. Nadaljnje ugotovitve, dognane v študiji ISR2, so pokazale, da so bili prestopniki večinoma moškega spola, predvsem v primeru nasilja, vandalizma in bolj resnih prekrškov in da so bili mladostniki drugega porekla bolj prestopniški. *Meško* in *Bertok*⁶⁸ sta med mladostniki, starimi 13–17 let, opravila t. i. raziskavo YouPrev, v kateri sta potrdila tezo, da velik delež mladostnikov vsaj enkrat stori prestopniško dejanje (od tega 14,8 odstotkov deklet in 22 odstotkov fantov), in sicer so storilci različnih oblik prestopniških dejanj (tatvine v trgovini, vloma v stavbo z namenom kraje, kraje vozila, uporabe groženj/orožja za izsiljevanje denarja, sodelovanja v skupinskem pretepu, uživanja droge ipd. Med mladostniki prevladujejo grafitiranje (12,3 odstotkov), tatvine v trgovini (9,7 odstotkov), poškodovanje tuje lastnine (6,5

⁶⁵ B. Dekleva, Š. Razpotnik, Slovenia, v: *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond*, 2010, str. 327–340.

⁶⁶ International Self-Report Delinquency Study, URL: <https://web.northeastern.edu/isrd/isrd2/> (12. 9. 2021).

⁶⁷ B. Dekleva, Š. Razpotnik, Slovenia, v: *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond*, 2010, str. 327–340.

⁶⁸ G. Meško, E. Bertok, 2013, Mladostniška kriminaliteta in mladostniško nasilje: Ugotovitve evropske študije o prestopništvu in preventivnih dejavnostih.

odstotkov), kraja stvari (denarja) od druge osebe (7,2 odstotkov), nošnja orožja ali drugega predmeta, ki se lahko uporabi kot orožje (5,2 odstotkov).

Statistični podatki policije kažejo, da je po porastu števila kaznivih dejanj v letu 1992 število, z izjemo manjšega poskoka med letoma 1998 in 2000, padalo vse do leta 2020. Omeniti je treba, da je zaradi epidemije covid-19, ki je pretresla cel svet, takšen padec tudi pričakovan (v letu 2019 je bilo 1.412 kaznivih dejanj mladoletniške kriminalitete, v letu 2020 pa je bilo 1.194 kaznivih dejanj mladoletniške kriminalitete).

V letu 2022 so najpogosteje zaznana kazniva dejanja med mladoletniki tatvina (399 kaznivih dejanj), velika tatvina (122 kaznivih dejanj), nasilništvo (88 kaznivih), poškodovanje tuje stvari (69 kaznivih dejanj), lahka telesna poškodba (68 kaznivih dejanj), neupravičena proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu in predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog (55 kaznivih dejanj) itd.⁶⁹

6 Empirična raziskava

Temeljna problematika, s katero se avtorica sooča, je ugotovitev, ali nasilje staršev v družini vpliva na morebitna kasnejša deviantna, prestopniška ravnanja mladostnikov, žrtev družinskega nasilja. Avtorica je na želela nadgraditi oz. nadaljevati raziskavo, ki jo je s pomočjo anketnega vprašalnika opravila že v letih 2015 in 2016 z otroki in mladostniki Mladinskega centra Krško ter učenci Šolskega centra Nova Gorica.⁷⁰

6.1 Metoda dela

Raziskava je potekala na osnovnih in srednjih šolah na goriškem konec leta 2018 in v letu 2019. Vključeni so bili otroci in dijaki štirih osnovnih in treh srednjih šol, stari med 12 in 18 let. Namen zbiranja in statističnega analiziranja podatkov, pridobljenih pri raziskavi, je bil prikazati povezavo med družinskim nasiljem in poznejšim prestopniškim/deviantnim ravnanjem mladostnikov, žrtev tega nasilja. Podatki so bili pridobljeni s pomočjo delno strukturiranega anonimnega anketnega vprašalnika, ki so ga po predhodnem soglasju staršev izpolnjevali otroci in mladostniki. Vprašalnik

⁶⁹ Letna poročila o delu policije, dostopno na: <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika> (3. 10. 2022).

⁷⁰ N. Gregorič, 2016, Vpliv družinskega nasilja na deviantna ravnanja mladostnikov, str. 139–165.

je bil sestavljen na podlagi pregleda literature in je vseboval 25 vprašanj kombiniranega tipa. V raziskavo je bilo vključenih 137 otrok in dijakov, anketiranci so bili tako fantje kot dekleta. Vse ankete so bile pravilno izpolnjene, med izpolnjevanjem so otrokom in dijakom bila podana jasna navodila, zaradi česar izključenih anket ni bilo.

Zajet populacijski vzorec je bil manjši od pričakovanega, saj so soglasje za izvedbo ankete podali le nekateri starši, poleg tega pa je bila odzivnost šol (ravnateljev) zaradi občutljivosti problematike nižja od pričakovane.

6.2 Rezultati

V raziskavi je sodelovalo 137 otrok in dijakov osnovnih in srednjih šol na goriškem. Socialno demografski podatki anketirancev (spol, starost, leto rojstva) so prikazani v tabelah v nadaljevanju.

Populacijski vzorec je tvorilo 71 anketirank in 66 anketirancev, starih med 12 in 18 let (letnik 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 in 2006).

Tabela 1: Spolna struktura vzorca

Spol	Število	F (%)	Kumulativni %
Ženski	71	51,83	51,83
Moški	66	48,17	100
Skupaj	137	100	

Ugotovljeno je bilo, da v starostni strukturi anketirancev prevladujejo mladoletniki rojeni leta 2006 (stari 12 let) in leta 2004 (stari 14 let), sledijo mladostniki rojeni leta 2001 (stari od 17 do 18 let), najmanjši odstotek vseh anketirancev pa so predstavljali mladostniki, rojeni v letu 2003 (stari 15 let) in 2005 (stari 13 let). Med vsemi anketiranci je najvišji odstotek anketirank bilo rojenih v letih 2004 in 2006, med anketiranci pa v letu 2001 (Tabela 2).

Anketni vprašalnik je zajemal vprašanja glede oblike družin, v katerih so anketiranci prebivali. V sodobnem času se namreč poleg klasične jedrne družine pojavljajo nove oblike družin, ki vplivajo na razvoj in prestopniško/deviantno vedenje njenih članov. Številne dosedanje študije so pokazale, da je za družinska okolja, iz katerih izvirajo deviantni subjekti, pogosto značilna odsotnost enega ali obeh staršev (zaradi smrti,

ločitve ...), zaradi česar se je anketni vprašalnik dotaknil tudi tega vprašanja. V zvezi s tem so podatki pokazali, da največ anketirancev živi v štiričlanski tradicionalni družini, ki jo sestavljajo oče, mati, brat ali sestra ter anketiranec, kar predstavlja 38,69 odstotkov vseh anketirancev. Sledijo tričlanske tradicionalne družine, oče, mati in anketiranec (takšnih je 37,96 odstotkov), najmanjše število oseb v posamezni družini pa tvorita dva člana: mati z anketirancem, kar predstavlja 0,73 odstotkov vseh anketirancev (Tabela 3).

Tabela 2: Starostna struktura vzorca

Leto rojstva (anketirancev)	F	F(%)	Kumulativni %
2001	28	20,43	20,43
2002	24	17,52	37,95
2003	21	15,33	53,28
2004	28	20,44	73,72
2005	3	2,2	75,9
2006	33	24,1	100
Skupaj	137	100	
Leto rojstva (ž)	F	F(%)	Kumulativni %
2001	11	15,49	15,49
2002	9	12,67	28,16
2003	9	12,67	40,83
2004	21	29,58	70,42
2005	0	0	100
2006	21	29,58	
Skupaj	71	100	
Leto rojstva (m)	F	F(%)	Kumulativni %
2001	17	25,76	25,76
2002	15	22,72	48,48
2003	13	19,7	68,2
2004	7	10,6	78,2
2005	2	3	81,78
2006	12	18,18	100
Skupaj	66	100	

Tabela 3: Oblike družine anketirancev

Družinski člani	F	F(%)	Kumulativni %
Anketiranec+mati	1	0,73	0,73
Anketiranec+oče	3	2,2	2,93
Anketiranec+mati+oče	52	37,96	40,89
Anketiranec+mati+oče+brat	53	38,69	79,58
Anketiranec+mati+oče+brat ali/in sestra	15	10,95	90,51
Več kot petčlanska družina	13	9,49	100
Drugo(živim s stricem, teto, babico...)	0	0	
Skupaj	137	100	

Pridobljeni podatki so pokazali tudi različno urejen družinski stan staršev, ki lahko, glede na ugotovitve predhodnih študij, (so)vpliva na deviantno/prestopniško vedenje mladoletnikov (Tabela 4).

Namen pridobitve podatkov o starševskem stanju je bil zlasti ugotoviti, v kakšnih družinskih razmerah živijo anketiranci in v kolikšni meri lahko urejene ali neurejene družinske razmere (starševski stan) vplivajo na njihov razvoj. Vprašanje je namreč zelo pomembno zlasti z vidika dokazovanja temeljnega vprašanja glede morebitne korelacije med doživljanjem nasilja v družini in kasnejšim prestopniškim ravnanjem anketiranca kot žrtve družinskega nasilja. Otroci/mladostniki, ki so bili žrtve ali priče nasilja (konfliktov) med staršema, pogosteje postanejo nasilneži in prestopniki kot otroci, ki živijo v urejenih družinah.

V zvezi s tem je bilo v raziskavi ugotovljeno, da večina anketirancev živi v družini, kjer sta starša poročena (86 odstotkov anketirancev), 17,52 odstotkov anketirancev živi v družini, kjer starša živita v izvenzakonski skupnosti, z ločenima staršema pa živi 13,14 odstotkov anketirancev. Končna analiza rezultatov je pokazala, da sedem anketirancev, ki so v primarni družini bili izpostavljeni nasilju in konfliktnim situacijam med staršema, izhaja iz družin ločenih staršev, med temi pa so štirje anketiranci bili storilci prestopniških ravnanj.

Tabela 4: Družinski stan

Stan staršev	F	F(%)	Kumulativni %
Poročena	86	62,77	62,77
Ločena	18	13,14	75,91
Živita v izven zakonski skupnosti	24	17,52	93,43
Ne živita skupaj (samohranilec/ka)	8	5,84	99,27
Vdovel/a	1	0,73	100
Istospolno usmerjena starša	0	0	
Skupaj	137	100	

V nadaljevanju so prikazani rezultati o izpostavljenosti anketirancev nasilju v primarni družini. Iz podatkov izhaja, da je 34 anketirancev (24,82 odstotkov) že izkusilo nasilje v primarni družini, ostali anketiranci (75,18 odstotkov) pa niso bili žrtve nasilja v družinskem okolju (Tabela 5).

Tabela 5: Anketiranci-žrtve družinskega nasilja

Žrtev družinskega nasilja	F	F(%)	Kumulativni%
Da	34	24,82	24,82
Ne	103	75,18	100
Skupaj	137	100	

Povzročitelj nasilja v družini je lahko posamezen starš ali celo oba starša skupaj. Pogosto med spoloma varirajo le pojavne oblike nasilja (pri moških je pogostejše fizično nasilje, ženske pa se običajno zatekajo k psihičnemu nasilju).

Iz analize podatkov izhaja, da je med anketiranci, ki so bili žrtve družinskega nasilja, vlogo nasilneža najpogosteje prevzel oče (55,88 odstotkov), v 23,52 odstotkih pa je nasilje v družini izvajala mati, oba starša skupaj pa sta izvajala nasilje pri šestih anketirancih (17,64 odstotkov). Podatki kažejo, da so storilci nasilja v večini primerov bili moški (Tabela 6), kar sovpada z ugotovitvami številnih drugih raziskav s področja nasilja.⁷¹

Tabela 6: Nasilneži

Vršilci nasilja v družini	F	F(%)	Kumulativni %
Oče	19	55,88	55,88
Mati	8	23,52	67,7
Oba	6	17,64	85,34
Drugi	1	2,94	100
Skupaj		100	

Anketni vprašalnik je vseboval tudi vprašanja, ki so se nanašala na oblike družinskega nasilja, katerih namen je bil ugotoviti najpogosteje uporabljeno obliko nasilja v domačem okolju. Anketni odgovori so pokazali, da se nasilje, ki ga nasilneži vršijo v družinah, pojavlja v različnih oblikah. Najpogostejša oblika nasilja, ki jo uporablja nasilnež v družinah anketirancev, je fizično nasilje (33,3 odstotkov), sledi psihično nasilje (30,16 odstotkov), v manjši meri pa se pojavljata ekonomsko nasilje (15,87 odstotkov) in zanemarjanje (4,76 odstotkov) (Tabela 7). Pri nekaterih anketirancih (žrtvah družinskega nasilja) je bilo prisotnih tudi več različnih oblik nasilja hkrati.

⁷¹ Agencija Evropske unije za temeljne pravice, 2014, Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava, dostopno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_sl.pdf (13. 9. 2021).

Tabela 7: Oblike družinskega nasilja

Oblike družinskega nasilja	F	F(%)	Kumulativni %
Fizično	21	33,33	33,33
Psihično	19	30,16	63,49
Ekonomsko	10	15,87	79,36
Zanemarjanje	3	4,76	84,13
Drugo	10	15,87	100
Skupaj	63	100	

Z analizo pridobljenih podatkov je avtorica poskušala potrditi oz. ovreči obstoj korelacije med doživeto izkušnjo nasilja v družini in poznejšim agresivnim, nasilnim ravnanjem žrtve takšnega nasilja. Anketni vprašalnik je namreč vseboval tudi vprašanja o morebitnem nasilnem vedenju anketirancev nad tretjimi osebami. V analizi, ki je zajemala podatke o nasilnem vedenju mladostnikov nad drugimi, so bili najprej zajeti vsi anketiranci, torej tudi tisti, ki nasilja v primarni družini niso izkusili. Rezultati so pokazali, da je 36,5 odstotkov (izmed 137-ih anketirancev je torej 50 anketirancev) že izvajalo nasilje nad drugimi osebami (Tabela 8).

V nadaljevanju so prikazani podatki (Tabela 9), ki se nanašajo na nasilne anketirance, ki pa so hkrati bili tudi žrtve družinskega nasilja. Podatki kažejo, da je izmed 34-ih anketirancev, ki so nasilje v primarnem okolju že izkusili, bilo kar 79,41 odstotkov takšnih, ki so tudi sami bili nasilni do drugih. Pri preostalih sedmih pa nasilno ravnanje ni bilo izraženo (Tabela 9). Iz analize podatkov je torej mogoče zaznati velik vpliv družine (kot pomembnega dejavnika tveganja) oz. družinskega nasilja na (nasilno, prestopniško) vedenje žrtev nasilja.

Tabela 8: Nasilje anketirancev do drugih

Nasilje anketirancev nad drugimi	F	F(%)	Kumulativni %
Da	50	36,50	36,50
Ne	87	63,50	100
Skupaj	137	100	

Tabela 9: Nasilne žrtve družinskega nasilja

Žrtve družinskega nasilja kot nasilneži	F	F (%)	Kumulativni %
Da	27	79,41	79,41
Ne	7	20,59	100
Skupaj	34	100	

Na prestopniška/deviantna ravnanja mladoletnikov lahko poleg družine in njenih značilnosti vplivajo tudi drugi dejavniki, ki (so)vplivajo oz. spodbujajo takšna nesprejemljiva ravnanja mladostnikov, kar je prikazano v Tabeli 10.

Tabela 10: Vzroki nasilja, nasilnih žrtev družinskega nasilja

Vzroki nasilništva	F	F(%)	Kumulativni %
Alkohol	4	14,8	14,8
Mamila	3	11,11	11,11
Slabe družinske razmere-spori med starši, ekonomska stiska, nasilje v družini	20	74,00	74,00
Težko otroštvo	0	0	0
Drugo	0	0	0
Skupaj	27	100	

Namen pridobiti podatke, ki se nanašajo na deviantna ravnanja anketirancev (Tabela 11), je bil zlasti ugotoviti neposreden vpliv družinskega nasilja na prestopniška ravnanja mladostnikov in vrsto izvedenih deviantnih ravnanj. Rezultati raziskave so pokazali, da je v kakršni koli obliki doživeto nasilje v družini pomembno povezano z deviantnim vedenjem žrtev nasilja. Izmed 34-ih anketirancev, žrtev družinskega nasilja, je bilo 23 (67,64 odstotkov) anketirancev, ki so bili hkrati tudi storilci kaznivih dejanj (Tabela 11).

Tabela 11: Deviantna ravnanja

Žrtve nasilja-vršilci kaznivih dejanj	F	F(%)	Kumulativni %
Prestopniško ravnanje žrtve nasilja DA	23	67,64	67,64
Prestopniško ravnanje žrtve nasilja NE	11	32,36	100
Skupaj	34	100	

Podatki v nadaljevanju prikazujejo vrste kaznivih dejanj, ki so jih anketiranci (žrtve družinskega nasilja) izvrševali. Najpogosteje izvršeno kaznivo dejanje je bilo poškodovanje tuje stvari (21,87 odstotkov anketirancev), sledila so kazniva dejanja z elementi nasilja (18,75 odstotkov) ter kazniva dejanja povzročitve lahke telesne poškodbe (15,62 odstotkov). Ugotovitve glede vrste prevladujočih kaznivih dejanj v veliki meri sovpadajo s statističnimi podatki Policije v enakem obdobju (Tabela 14), pri čemer v podatkih iz policijskih evidenc izstopajo premoženjska kazniva dejanja (zlasti tatvine).⁷²

⁷² Letna poročila o delu policije, dostopno na: <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika> (12. 9. 2021).

Podatki raziskave kažejo, da je kljub relativno visokemu številu storilcev kaznivih dejanj (žrtev družinskega nasilja) oz. prestopnikov vrsta, teža in obseg izvršenih kaznivih dejanj še sprejemljiva. Ne glede na to pa veljavna sistemska ureditev terja, da mladoletnik prevzame odgovornost za svoje nezrela in neodgovorna (kazniva) ravnanja. Teža prestopniškega ravnanja in starost mladostnika sta običajno odločilna elementa za presojo primernosti ukrepa zoper mladoletnega storilca.

Podatki analize kažejo, da so bili nekateri anketiranci, ki so prestopniško (nepriklagojeno) ravnali tudi ustrezno obravnavani s strani pravosodnih organov in policije. V zvezi s tem je bilo ugotovljeno, da je 47,82 odstotkov deviantnih anketirancev bilo obravnavanih s strani državnih organov, do izvedbe formalnega kazenskega postopka in izreka ustreznih sankcij (oz. vzgojnih ukrepov) pa ni prišlo.

Tabela 12: Vrste prestopniških (kaznivih) dejanj

Vrste kaznivih dejanj	F	F(%)	Kumulativni %
Tatvina, rop	3	9,37	9,37
Grožnje	0	0	
Pobeg od doma-prek.	1	3,12	31,24
Nasilje doma	1	3,12	34,36
Nasilje do drugih (splošno)	6	18,75	53,12
Vlom	0	0	
Povzročitev lahke telesne poškodbe	5	15,62	68,73
Povzročitev hude telesne poškodbe	0	0	
Poškodovanje tuje stvari	7	21,87	90,63
Drugo	3	9,37	90,60
Skupaj	32	100	

Tabela 13: Obravnava mladoletnih prestopnikov

Obravnava storilca kd pred organi pregona/sodna intervencija	F	F(%)	Kumulativni %
Da	11	47,82	47,82
Ne	12	52,18	100
Skupaj	23	100	

Tabela 14: Število kaznivih dejanj mladoletniške kriminalitete v Republiki Sloveniji

Vrsta kazni	Število kaznivih dejanj					Delež preiskanih kaznivih dejanj [v %]				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Tatvina	489	455	451	427	373	100	99,8	100	99,8	99,5
Velika tatvina	169	160	202	165	136	100	100	100	99,8	99,5
Nasilništvo	38	40	54	67	80	100	100	100	100	100
Poškodovanje tuje stvari	83	128	59	85	75	96,4	99,2	98,3	100	100
Droge	65	119	100	103	73	100	100	99	100	100
Zatajitev	17	26	43	61	61	100	100	97,7	100	98,4
Lahka telesna poškodba	65	70	84	83	61	100	100	100	100	100
Grožnja	28	38	44	39	43	100	100	100	97,4	100
Goljufija	27	33	36	36	32	96,3	100	100	100	100
Rop	19	18	29	33	25	100	94,4	100	100	100
Druga kazen	316	270	227	313	235	99,7	100	100	99,7	99,1
Skupaj	1.316	1.357	1.329	1.412	1.194	99,6	99,6	99,8	99,6	99,6

7 Razprava/ugotovitve

Ob celostnem pregledu rezultatov raziskave avtorica ugotavlja, da je med mladoletniki/mladostniki prisotna sorazmerno visoka stopnja nasilja v družini (največ nasilja se pojavlja v urejenih družinah, kjer sta starša sklenila zakonsko zvezo), pri čemer najpogosteje v vlogi nasilneža nastopa oče. Najpogostejša oblika družinskega nasilja je fizično nasilje, sledijo mu psihično in ekonomsko nasilje ter zanemarjane (redkeje). S pridobljenimi podatki o nasilju v družini je bilo sicer mogoče v veliki meri potrditi vpliv družinskega nasilja na deviantna/prestopniška ravnanja žrtev nasilja, vendar podatki raziskave kažejo, da na slednje (so)vplivajo tudi drugi dejavniki (alkohol, družba...). Podatki študije prikazujejo, da so žrtve družinskega nasilja najpogosteje izvrševali kaznivo dejanje poškodovanje tuje stvari, sledila so kazniva dejanja z elementi nasilja ter kazniva dejanja povzročitve lahke telesne poškodbe, za katera pa storilcem ni bila izrečena nobena sankcija.

8 Zaključek

Družinsko nasilje je vsekakor obsežen in pereč problem današnje družbe, ki je močno povezan z deviantnimi/prestopniškim ravnanjem žrtev družinskega nasilja. Pri nasilnem vedenjem gre predvsem za zlorabo moči, potrebe po prevladi in nadzorovanju nasilneža nad posameznimi družinskimi člani ali celotno družino. Posledice, ki jih nasilje pušča žrtvam in posledično tudi širši okolici, so nevarne,

zaradi česar ga moramo obravnavati kot skupni družbeni problem. Nasilni vzorec, pridobljen v primarni družini, žrtev pogosto prenese na svoje potomce, tako da se z izkušnjo nasilja običajno srečuje tudi več generacij. Glavna naloga in skrb posameznika, družbe in tudi države je predvsem prizadevanje za omejitve in preprečitev tega problema in odpravo njegovih posledic. Mladoletniki, ki zaradi izkušnje družinskega nasilja konvergirajo v prestopnike, so zaradi neprilagojenega vedenja v družbi etiketirani in zato potrebni posebne obravnave. Na prestopniško vedenje mladoletnika lahko poleg družine vpliva tudi veliko število drugih dejavnikov, med katerimi so povezave različne. Poznavanje dejavnikov tveganja, zlasti proučevanje družinske dinamike (nasilja in razmer v družini), prispeva k boljšemu razumevanju prestopniškega/deviantnega vedenje mladoletnikov ter pripomore k aktivnemu delovanju v smeri zmanjševanja vseh oblik mladoletniškega prestopništva.

Literatura

- Agencija Evropske unije za temeljne pravice, Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava- rezultati na kratko, Urad za publikacije Evropske unije, Luksemburg 2014, dostopno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_sl.pdf (13. 9. 2021).
- Bair-Merritt Megan, Blackstone Mercedes, Feudtner Chris, Physical Health Outcomes of Childhood Exposure to Intimate Partner Violence, *Pediatrics*, Let. 117 (2006), št. 2, str. 278–290.
- Bašič Katja, Mladoletniška kriminaliteta, Ptički brez gnezda: glasilo Društva specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije, Let. 17 (1992), str. 58–66.
- Bleck David S., Ssussman Steve, Unger Jennifer B., A Further Look at the Intergenerational Transmissison of Violence, *Journal of Interpersonal Violence in Emerging Adulthood*, Let. 25 (2010), str. 1022–1042.
- Breclj Anderlujh Marija, Zupancič Agata, Strokovne smernice za obravnavo nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti, Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije, Ljubljana 2015.
- Bučar Ručman Aleš, Nasilje in mladi, KMKC NM, Let. 1 (2004), str. 143.
- Carlini Luigi, Benucci Giorgio, Massesetti Claudia, Rossi Riccardo, Conforti Federica, Bacci Mauro, Violenza intrafamiliare: un indagine casistica sulle sentenze del tribunale di terni dal 1985 al 2015, *Rassegna Italiana di Criminologia*, Let. 3 (2009), št. 9-10, str. 451–472.
- Dadds Mark R., Powell Martine B., The Relationship of Interparental Conflict and Global Marital Adjustment to Agression, Anxiety, Non-clinic Children, *Journal of abnormal Child Psychology*, Let. 19 (1991), št. 5, str. 553–567.
- Dekleva Bojan, Mladinsko prestopništvo v Sloveniji v mednarodni primerjavi, *Socialna pedagogika*, Let. 14 (2010), št. 4, str. 383–404.
- Dekleva Bojan, Nasilje v stripih štirih generacij, *Socialna pedagogika*, Let. 6 (2002), št. 4, str. 161.
- Dekleva Bojan, Razpotnik Špela, Medvrstniško nasilje v šoli: socialnopedagoški pogled, *Socialna pedagogika*, Let. 19 (2015), št. 3-4, str. 218–230.
- Dekleva Bojan, Razpotnik Špela, Slovenia, v: *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond*, J. Junger-Tas, I. H. Marshall, D. Enzmann, M. Killias (ur.), Springer, Dordrecht 2010.
- Dekleva Bojan, Šola mladina in nasilje, v: *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje*, A. Šelih (ur.), Bonex založba, Ljubljana 2000.

- Duttan Donald, *The Domestic Assault of Women: Psychological and Criminal Justice, Perspectives*, University of British Columbia, Vancouver 1995.
- Edleson Jeffrey L., *Emerging Responses to Children Exposed to Domestic*, *Clinical Child and Family Psychology*, 2006, dostopno na:
[https://scholar.google.si/scholar?q=E+Edleson,+J.+\(2006\).+Emerging+responses+to+children+exposed+to+domestic+violence.&hl=sl&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart](https://scholar.google.si/scholar?q=E+Edleson,+J.+(2006).+Emerging+responses+to+children+exposed+to+domestic+violence.&hl=sl&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart) (12. 9. 2021).
- Emler Nicholas, Reicher Stephen, *Adolescence and Delinquency: The Collective Management of Reputation*, *Contemporary Sociology*, Let. 82 (1995), št. 26, str. 265–267.
- Filipčič Katja, *Mladoletniško prestopništvo*, v: *Kriminologija*, A. Šelih, K. Filipčič (ur.), IUS Software, GV Založba, Ljubljana 2015.
- Filipčič, Katja, *Nasilje v družini*, Bonex založba, Ljubljana 2002.
- Finkelhor David, Ormrod Richard, Turner Heather, Hamby Sherry, *The Victimization of Children and Youth: A Comprehensive, National Survey*, *Child Maltreatment*, Let. 10 (2005), št. 1, str. 5–25.
- Finkelhor David, Ormrod Richard, Turner Heather, Hamby Sherry, *Violence, Abuse, and Crime Exposure in National Sample of Children and Youth*, *Pediatrics review*, Let. 124 (2009), št. 5, str. 1411–1423.
- Gelles Richard, Cavanaugh Colleen, *Violence, Abuse, and Neglect in Families and Intimate Relationships*, v: *Families and Change: Coping with Stressful Events and Transitions*, P.C. McKenry, S. J. Price (ur.) Thousand Oaks, CA: Sage, Utah 2016. *Globočnik Melita*, *Nasilniško obnašanje mladih*, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Let. 48 (1997), št. 1, str. 38–50.
- Goodman Gails, Quas Jodi, Ogle Christin, *Child Maltreatment and Memory*, *Annual Review of Psychology*, Let. 61 (2010), str. 719–743.
- Greenhoot Follmer Andrea, McCloskey Laura, Glisky Elizabeth, *A Longitudinal Study of Adolescent's Recollections*, *Applied Cognitive Psychology*, Let. 19 (2005), št. 6, str. 1–25.
- Gregorič, Nataša, *Vpliv družinskega nasilja na deviantna ravnanja mladostnikov*, diplomsko delo, Pravna fakulteta, Univerze v Mariboru, Maribor 2016.
- Gualco Barbara, Rensi Regina, Fossa Giovanna, *Violenza assistita e comportamenti devianti dei giovani in Italia - risultati dell'International Self-report Delinquency Study-3*, *Rasegna Italiana di Criminologia*, Let. 12 (2017), št. 3, 104–114.
- Haster Marianne, *Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators*, *Journal of Criminology*, Let. 10 (2013), str. 623–635.
- Holt Stephanie, Buckley Helen, Whelan Sadhbh, *The Impact of Exposure to Domestic Violence on Children and Young People*, *Child Abuse & Neglect*, Let. 32 (2008), št. 8, str. 797–810.
- Israel Emily, Stover Carla, *Intimate Partner Violence: The Role of the Relationship Between Perpetrators and Children Who Witness Violence*, *Journal of Interpersonal Violence*, Let. 24 (2009), št. 10, str. 1755–1763.
- Jaffe Peter G., Wolfe David, Wilson Kaye S., *Children of Battered Women: The Relation of Child Behavior to Family Violence and Maternal Stress*, Let. 53 (1985), št. 5, str. 95–129.
- Kanduč Zoran, *Deviantno, konformno in (ne)normalno v kontekstu krizne post modernosti - kriminološka analiza*, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Let. 61 (2010), št. 4, str. 365–378.
- Kanduč Zoran, *Vzroki, razlogi in okoliščine družinskega nasilja: viktimološki pogledi*, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Let. 52 (2001), št. 2 str. 109–118
- Kashani Javad H., Allan Wesley D., *The Impact of Family Violence on Children and Adolescents*, Thousand Oaks CA: Sage Publications Inc, London 1998.
- Kastelic Andrej, Mikulan Marija, *Mladostnik in droga: Priročnik za starše in učitelje*, Domus, Ljubljana 1999.
- Kaufman Joan, Zigler Edward, *Do Abused Children Become Abusive Parents*, *American Journal of Orthopsychiatry*, Let. 57 (1987), št. 2, str. 92–186.
- Kitzmann Katherine, Gaylord Noni K., Holt Aimee R., Kenny Erin, *Child Witnesses to Domestic Violence: A Meta-Analytic Review*, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Let. 71 (2003), št. 2, str. 339–352.

- Kos-Mikuš Anica, Varovalni dejavniki psihosocialnega razvoja – uporabnost za preprečevanje mladoletniškega prestopništva, *Revija za kriminologijo, Let. 43 (1992), št. 1, str. 25–32.*
- Lavš Katarina, Uživanje drog kot odsev mladostniškega iskanja identitete in notranje harmonije, *Obzornik zdravstvene nege, Let. 28 (1994), št. 3-4, str. 93–96.*
- McGee Caroline, Children's Experience of Domestic Violence, *Child and Family Social Work, Let. 2 (2000), št. 1, str. 13–23.*
- Meško, Gorazd, Družinske vezi na zatožni klopi?, *Educy založba, Ljubljana 1997.*
- Meško Gorazd, Bertok Eva, Mladoletniška kriminaliteta in mladoletniško nasilje: Ugotovitve evropske študije o prestopništvu in preventivnih dejavnostih – priročnik za prakso, *Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana 2013.*
- Meško Gorazd, Bertok Eva, Mladoletniško prestopništvo: nacionalno poročilo projekta YouPrev, *Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana 2013.*
- Ministrstvo za notranje zadeve, Republika Slovenija, Letno poročilo o delu policije, dostopno na: <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika> (12. 9. 2021).
- O'Keefe Molly, The Differential Effect of Family Violence on Adolescent Adjustment, *Child and Adolescent, Social Work Journal, Let. 13 (1996), št. 1, str. 51–68.*
- Pušnik, Mojca, Vrstniško nasilje v šoli, *Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 1999.*
- Selič Polona, Pesjak Katja, Kopčevar Guček Nena, Kersnik Janko, Dejavniki, ki povečujejo možnost nasilja v družini in iskanje pomoči pri zdravniku družinske medicine, pilotna študija o nasilju v družini, *Zdravniški vestnik, Let. 77 (2008), št. 8, str. 505–510.*
- Setto Michael, Babchishin Kelly M., Pullman E. Lesleigh, Mc Phai Ian, The Puzzle of Intrafamilial Child Sexual Abuse: A Meta Analysis Comparing Intrafamilial and Exrafamilial Offenders With Child Victims, *Clinical Psychology review, Let. 39 (2015), št. 42, str. 42–57.*
- Spatz Widom Cathy, Luntz Frank, Antisocial Personality Disorder in Abused and Neglected Children Grown Up, *Am J Psychiatry, Let. 151 (1994), št. 5, str. 1223–1229.*
- Straus Murray A., Gelles Richard J., Steinmetz Suzanne K., *Behind Closed Doors: Violence in the American Family, Routledge, New York 2006.*
- Tivadar Bojan, Rožman Mirjana, Mladost kot problem: dejavniki prestopniškega vedenja, v: *Socialna ranljivost mladih, M. Ule (ur.), Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana 2000.*
- Tomori Martina, Psihosocialni dejavniki pri mladoletniškem prestopništvu, v: *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje, A. Šelih (ur.), Bonex Založba, Ljubljana 2000.*
- Widom C. S., Posttraumatic Stress Disorder in Abused and Neglected Children Grown Up, *The American journal of psychiatry, Let. 156 (1999), št. 8, str. 1223-29.*

SUMMARY

Domestic violence and deviant or delinquent behaviours of victims of domestic violence are extensive, interconnected, social phenomena that are the subject of numerous studies and research. Domestic violence can have lasting consequences for victim, sometimes even such an unpleasant experience can mark the victim's personality and affect their deviant acceptance of the environment, in a way that they become offenders. Some studies to date confirm the link between the violence to which the victim (child, adolescent) was exposed and the subsequent, criminal conduct of the victim of this violence, while other studies strongly deny the link. With the research, the author wanted to confirm or reject the connection between the two phenomena, but in any case, the motivating factor for the research was the prevailing evidence that there is a connection between the social problems of domestic violence (child abuse) and juvenile delinquency. The relationship may or may not be causal, but literature indicates that many of the same families and juveniles who have been involved in domestic violence become involved in juvenile delinquency.

The author deals with the issue of the impact of domestic violence on subsequent delinquent behaviour of adolescents, victims of violence. She is trying to get answers by conducting a survey in research which he included 137 children and adolescents in primary and secondary schools. Despite the large number of distributed questionnaires, most parents, due to the sensitivity of the topic, did not decide

give consent for the implementation of the questionnaire, which makes the population sample relatively small. Survey results indicated that male parents were cited as abusers more frequently than female parents. The most common form of violence was physical violence. Nearly 25 percent of juvenile offenders reported having already experienced domestic violence. The most common crimes committed by juveniles were damage to foreign objects, theft, robbery, and violence against others.

Despite the small population sample, the results show that the connection between the two phenomena certainly exists, and certainly the criminal behaviour of adolescents is also influenced by other factors (risk factors).

Risk factors or causes of juvenile delinquent behaviour increase the likelihood of developing such behaviour. Some theories generalize the importance of a single factor, but the majority is of the opinion that juvenile delinquency is influenced by several interrelated factors arising from the wider or narrower social or juvenile environment, the general social and economic situation, and the juvenile's personal characteristics. Their interaction must be considered. As part of the research, the author points out the family or the family environment and the conditions in it as a fundamental risk factor. The latter has a significant impact on the development of the child's perception of what is right and what is not as well as on his personality development. Poor family conditions can negatively affect a child's development and further behaviour. Due to the scale of the problem and, above all, the consequences that domestic violence has on the victims and consequently on the victims of this violence, society must treat it as a complex social phenomenon.

The main task and concern of the individual, society and the state are primarily the effort to limit and prevent both, domestic violence, and deviant behaviours of victims of such violence. Victims of domestic violence express their difficult experiences through crime or criminal behaviour that threatens the wider community, and indirectly draw attention to the problem of the consequences of domestic violence. These individuals need special support, professional help, treatment, and mutual cooperation, which can only be provided by a normatively regulated society system.

